

CIRKEVNÉ MAJETKY V SÚVISLOSTIACH

Od roku 1990, keď sa začalo hovoriť o reštitúciách komunistami zoštatnených majetkov, až po dnes je diskusia o cirkevných majetkoch a financovaní cirkví štátom jednou z najkontroverznejších mediálnych tém. V médiách sa pri tom miešajú oprávnené otázky s demagogicky zneužívanými polopravdami. Odpoveď často chýba, alebo je nedostatočná, vedomosti väčšiny ľudí o tejto otázke sú slabé a skreslené.

Cirkvi nesporne patria k najvýznamnejším kultúrnym a spoločenským inštitúciám, hlási sa k nim väčšina obyvateľov, občas majú nezanedbateľný politický vplyv, a patrí k hlavným morálnym autoritám. Preto je správna, užitočná a oslobodzujúca čo najobjektívnejšia informovanosť o ich majetkových pomeroch. Okrem iného aj preto, lebo skresľujúce tvrdenia o bohatstve cirkvi patria k častým a úspešným propagandistickým prostriedkom jej odporcov.

POSTOJ K MAJETKU

Kresťanstvo hodnotí majetok podľa dvoch kritérií: či bol nadobudnutý spravodlivo a na aké ciele sa využíva, pričom jeho veľkosť je druhoradá. Hlavný zmysel života vidí v duchovných hodnotách, dobrých vzťahoch a radostnom večnom živote. Ten sa získava najmä vierou a láskou prejavujúcou sa využívaním svojich schopností a možností vrátane majetku na úžitok blížnych. Spravodlivo získaný majetok je nedotknuteľný a každý nesie zodpovednosť za to, ako ho využíva.

Komunizmus, ktorý je u nás už polstoročie hlavným bojovníkom proti cirkvi, tvrdí, že večný život neexistuje, raj vybuduje na zemi, každé veľké bohatstvo je prinajmenšom podozrivé a v mene budovania šťastných zajtrajškov je dovolené všetko, vrátane zhabania súkromného majetku. Keďže štyridsať rokov „reálneho socializmu“ dokázalo, že v zabezpečovaní vedeckotechnického rozvoja a životnej úrovne je podstatne úspešnejšia trhovú ekonomiku v prostredí demokratického právneho štátu, väčšina ľavičiarov prestala okato bojovať proti súkromnému majetku. Výnimkou je „bohatstvo cirkvi“, ktoré podnes patrí k hlavným nimi používaným argumentom v debatách na mnohé témy – od reštitúcií, cez školstvo, interrupcie až po reakciu Slovenska na živelnú pohromu v Ázii.

CIRKEVNÉ MAJETKY

Cirkev svoje majetky v celých dejinách v porovnaní s inými súčasnými subjektami získavala spravodlivejším spôsobom, s neporovnateľne menšou mierou násilia ako štátna moc, a na sociálne, kultúrne a zdravotné účely ich využívala podstatne viac než akýkoľvek iný vlastník. Stáročia bola v mnohých krajinách cirkev jedinou inštitúciou, ktorá sa venovala tejto službe. Nie preto, že by si uzurpovala monopol ako totalitný štát, ale preto, že iní nemali záujem alebo kvalifikáciu. Aj tým, čo úprimne požadujú chudobu cirkvi, treba pripomenúť, že treba rozlišovať medzi majetkom inštitúcie a osobným majetkom duchovných, a že na preukazovanie služby lásky v materiálnom svete sú nevyhnutné aj materiálne prostriedky.

Mnohí vládcovia i súkromníci práve preto dávali cirkvi majetky a zakladali kláštory, lebo vedeli, že to prinesie nielen vzrast viery a morálky, ale i pokrok vo vzdelaní, umení, poľnohospodárstve, remeslách a medicíne. Tento majetok potom cirkev usilovnou prácou zveľaďovala. Vo svojej dobe patrili cirkevné hospodárske aktivity vyše tisíc rokov k najefektívnejším, najpokrokovejším a najsociálnejším. Aj preto na ne opakovane útočili panovníci a niekedy aj obchodníci. Prejavilo sa to napr. pri zrušení templárov, zorganizovanom francúzskym kráľom Filipom IV., ktorý chcel ich majetok, alebo pri amerických hospodárstvach riadených rehoľníkmi, do ktorých utekali inde zotročovaní Indiáni, a ktoré konkurenčne prekážali obchodníkom a miestnym mocipánom. Kvalitu cirkevných aktivít dokazuje aj skutočnosť, že napr. v Japonsku na katolíckej univerzite, ktorá patrí k najuznávanejším, študuje viac nekatolíkov ako katolíkov. U nás sa i počas komunistickej diktatúry viacerí komunisti žiadali do nemocníc, kde slúžili rehoľné sestričky, lebo vedeli, že tam dostanú lepšiu starostlivosť.

POROVNANIE

Z dôvodov múdrosti, spravodlivosti, slobody a pokoja je potrebné na hodnotenie príbuzných skutočností používať rovnaký „meter“ a občas nastaviť neskrievané zrkadlo tým, ktorí na cirkev útočia.

Komunisti všade, kde sa dostali k moci, celoplošne zhabali každý väčší súkromný majetok. A hoci v niektorých oblastiach sa aj s pozitívnymi výsledkami snažili o zníženie sociálnych rozdielov a zabezpečovanie základných životných potrieb pre každého, v dôsledku neslobody a totalitného riadenia boli menej efektívni ako súkromní vlastníci a cirkev, a viac skorumpovaní ako demokratická spoločnosť. Po ich štyridsaťročnom šafárení bola väčšina „znárodneného“ cirkevného majetku v dezolátnom stave.

Zatiaľ čo väčšina kresťanských misií v rozvojových krajinách začína stavaním škôl a nemocníc, podstatnú časť komunistickej „rozvojovej pomoci“ tvoril vývoz zbraní a výcvik teroristov.

Je pravda, že v niektorých obdobiach sa našlo viacero duchovných a cirkevných predstaviteľov, ktorí zneužívali nimi spravovaný majetok na osobný prospech a blahobyť. Zároveň však často sponzorovali a iniciovali tvorbu kultúrnych pamiatok, ktoré i po stáročíach obdivujeme a prinášajú aj materiálny úžitok v podobe turistického ruchu, z ktorého má civilná spoločnosť omnoho väčší prospech ako cirkev – vstup do objektov cirkvi je zväčša voľný, a zisk z prípadného vstupného nepokryje ani náklady na údržbu.

Komunistickí funkcionári však mali prinajmenšom rovnaké výhody a luxus ako renesančné kniežatá a nezanechali žiadnu kultúru hodnú obdivu. V postkomunistických krajinách tvoria bývalí komunisti podstatnú časť zbohatlíkov, ktorí mnohomiliónové majetky získali predovšetkým pomocou straníckych známostí, zneužívania postavenia, korupciou a tunelovaním.

BOHATÁ CIRKEV

Keď „moderný ľavičiar“ (napr. P. Weiss SME 12. 1. 2005) označí cirkev ako „bezkonkurenčne najväčšieho vlastníka nehnuteľností“, snaží sa úspešne vyvolávať negatívne emócie, a zároveň dokazuje, že buď má veľmi biedne vedomosti o pôvode, veľkosti a používaní cirkevného majetku, alebo z politických dôvodov zámerne skresľuje skutočnosť. Tiež dokazuje, že sa nezbavil základov komunistickej ideológie bojujúcej proti súkromnému bohatstvu. Povšimnutia hodnou je tu aj skutočnosť, že naši liberáli, ktorí ináč obhajujú nedotknuteľnosť súkromného majetku, pri útokoch na majetok cirkvi mlčia, alebo sa pridávajú ku komunistom. Akoby aj u nich ideológia a averzia voči kresťanstvu spôsobila zabudnutie nedávnej minulosti a nechápavosť, že v príhodnej chvíli môžu ľavičiar znova rovnako zaútočiť aj na ich majetok. Dôsledkom tejto propagandy je i skutočnosť, že značná časť našich obyvateľov, ktorí sa sami považujú za demokratov, odmieta, aby štát cirkvám vrátil ukradnutý majetok.

DOTÁCIE CIRKVI

Často sa spomína i to, koľko dáva štát aj z peňazí neveriacich na cirkev. Keď porovnáme počty veriacich – okolo 75 percent obyvateľstva – s počtom vrcholových športovcov, politikov alebo členov dozorných rád, s prostriedkami, ktoré dostávajú z rozpočtu, zistíme, že veriaci do rozpočtu prispievajú najviac a na špeciálne potreby jedného veriaceho, či duchovného ide omnoho menej prostriedkov než na iné oblasti, o ktoré tiež mnohí nemajú záujem a z ktorých má spoločnosť menší úžitok. Podobne „doplácajú“ zdraví na telesne postihnutých, dospelí aj na cudzie deti, turisti na divadlo, ktoré ich nezaujíma, motoristi na železnicu, a nemotoristi na diaľnice, a väčšina na sudcov a právnikov, ktorí navyše príliš často konajú proti spravodlivosti.

Podstatná časť štátnych financií pre cirkvi ide na platy vysokoškolsky vzdelaných duchovných. Tieto sú hlboko pod priemerom na rozdiel od nadpriemerne honorovaných poslancov a iných štátnych zamestnancov, z ktorých mnohí práci venujú menej času, úsilia a prinesú menej úžitku ako duchovní. Keby sa cirkev mala financovať iba z priamych platieb veriacich, ktorí, na rozdiel od bývalých komunistov, tvoria chudobnejšiu časť obyvateľstva (ale na dobročinné zbierky dávajú omnoho viac), musela by redukovať svoje sociálne, zdravotné a vzdelávacie služby.

PREČO ÚTOČIA

Na skutočné pochopenie problému cirkevného majetku je potrebné poznať aj motívy, ciele a vlastnosti tých, ktorí na cirkevný majetok najviac útočia. Jednou z hlavných a v dejinách sa opakujúcich príčin je záujem získať tento majetok, čo zapríčinilo i svetské zneužívanie náboženských rozporov. Často je za tým snaha poškodiť, či likvidovať cirkev ako nežiadúcu nezávislú ideologickú, politickú, či ekonomickú konkurenciu. Nezriedka sa útokmi na „bohatstvo cirkvi“ či „temný stredovek“ vyvolávajúcejimi negatívne emócie zakrýva nedostatok argumentov v diskusii na iné témy, ako napr. interrupcie, otázky manželstva a sexuality, či nedeľný predaj. Mnohokrát sa tak prejaví aj skrývaná snaha odôvodniť (si) nechotu prijať kresťanské a cirkvou formulované požiadavky na morálku, sebadisciplínu, zodpovednosť.

Dobrá reakcia na tieto útoky spočíva v múdrom, spravodlivom a dobročinnom spravovaní majetku, v otvorenej informovanosti o hospodárení, vzdelanosti kresťanov a ich schopnosti dobre a pohotovo odpovedať na otázky a námietky.